

ACC. N:R. M. 6856 : 1.
Landskap: Småland
Härad: Ölbo
Socken: Fryele
Uppteckningsår: 1940
Upptecknat av: Fingal Johansson
Adress: Bygget, Gjöakra, Värnamo
Berättat av: Kristina Johansson
Född år 1849 i Granaryd, Fryele.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Svar på frågelista S. U. F. 27.
Om Tobak, dess behandling och användning

I äldre tid hade varje bonde
ja t.o.m. Torparna ett litet jord-
stycke varpå de odlade sitt be-
hov av Tobak. När man inom
orten började odla Tobak kände
inte meddelaren till, men de
flesta "Tobaksodlarna" inom
orten upphörde med odlingen
på 1870-talet. Meddelarens
91-åriga moder, Kristina Johansson
säger sig minnas att hennes fader

ACC. N:R.

M. 6856: 2.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Fingal Johansson

Härad:

Östbo

Adress:

Bygget Gjöåkra Värnamo

Socken:

Fryele

Berättat av:

Kristina Johansson

Uppteckningsår:

1940

Född år

1849 i Gvanaryd Fryele

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Abrakam Kristofferson brukade
själv odla och bereda sitt årsbehov
av rök- och tuggtobak.

Tobakslandet d. v. s. den jord som
man skulle plantera tobak på
skulle vara rikligt gödslat, och
för övrigt i god kultur.

Ju "kåtarä" (= fetare) jorden var
desto bättre lyckades odlingen.

Odlingen av tobak tillgick på
följande sätt: Fröna utsåddes
anmär. den 24 april ganska tätt,
i varmbänk. Det blev varmt i
bänken om man i denna hade

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6856 : 3.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Fingal Johansson

Härad: Åstbo

Adress: Bygget, Gjöarna Värnans

Socken: Fryele

Berättat av: Kristina Johansson

Uppteckningsår: 1940

Född år 1849 i Granaryd, Fryele

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

nedgrävt hästspilling. Bänken
övertäcktes med pappersfönster.

Sedan plantorna kommit ovan
jord luftade man bänken ett
par gånger om dagen.

Någon gallring av plantorna
företogs ej, utan de fingo växa
hur tätt som helst.

Fjorton dag eller tre veckor före
midsommar kunde planteringen
av plantorna företagas.

Man utvalde de kraftigaste och
vackraste plantorna härifrån.

Minst 10 cm. höga borde de vara

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. No. 6856:4.
Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson
Härad: Östbo Adress: Bygget, Gjöåkra Värnamo
Socken: Fryele Berättat av: Ernstina Johansson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1849 i Svånaryd, Fryele

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

samt fria från skavanker eller
missbildningar. De planterades på
upphöjda sängar eller "drillar"
med ungefär 50 cm. mellanrum
hos plantorna och 30 cm. mellan
raderna. Efter nedsättningen
vattnades de grundligt, men
fingo sedan stå orödda tills
kypningen skulle ske, såvida inte
torkan blev allt för ihållande,
då måste de vattnas ännu en
gång. Kypningen bestod uti, att
jorden omkring plantan upp-
kypades, och samtidigt rensades

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6856: 5.
Landskap: ⁶ Småland Upptecknat av Fingal Johansson
Härad: Östbo Adress: Bygget Gjöåkra Värnamo
Socken: Fryele Berättat av: Kristina Johansson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1849 i Graneryd, Fryele.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

ogräset bort. Därefter lämnade
man Tobaksodlingen åt sin
sjäv en tid, när plantan
blivit stor och kraftig företogs
den s. k. tjurningen, (tjyva Tobak.)
och den första tappningen (Toppa
Tobak.) Därvid bortogs alla i
bladvecken framväxta skott, och
knoppsamlingen avnöps på det
blades utveckling skulle påskyndas.
Några planter lämnades otoppade
på det att man skulle på prö-
va för nästa års Tobaksplantering.
Efter ett par veckors förlopp före-

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

M. 6856 : 6.

Landskap: Småland

Härad: Östbo

Socken: Fryele

Uppteckningsår: 1940

Upptecknat av: Fingel Johansson

Adress: Bygget, Gjöckra, Värnamo

Berättat av: Kristina Johansson

Född år 1844 i Svansund, Fryele

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Togs en andra "tjuvning" och "tappning" då alla tjurar och toppar avlägsnades. Skörden av tobaken måste företagas så pass tidigt att ingen nateprost var att befara. Bladen avleröts så nära stammen som möjligt och lades i små högar på landet där de fingo ligga i några dagar och vissna, annars blevo de spröda och svåra att hantera. De ville "mjöla sömnä" sådes det. Tobaksstocken eller stammen kvarlämnades på landet såsom oduglig. Sedan bladen "släppt se" intogs

M. 6856:7

ACC. N.R.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Fingal Johansson

Härad: Östbo

Adress: Bygget Björksåra Värnamo

Socken: Fryele

Berättat av: Kristina Johansson

Uppteckningsår: 1940

Född år 1849 i Granaryd Fryele

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

de i pöket för att torka. Ett snitt
gjordes i bladets "rygg" och sedan
trädde bladen på smala käppar,
varvid man tillser att bladen
kommer med framsidorna mot
varandra, varav följde att även
baksidorna möttes. Käpparna med
de påträdde tobaksbladen upp-
hängdes i en "gälle" uppe vid
taket (panelen) och bladen utbreddes
noggrant. En rik luftväxling
var nödvändig för tobakens
torkning. På bladen antagit
en grönbrun färg kunde man

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6856:8.

Landskap: Småland

Härad: Östbo

Socken: Fryele

Uppteckningsår: 1940

Upptecknat av: Fingel Johansson

Adress: Bygget, Gjöarna, Kärnarna

Berättat av: Kristina Johansson

Född år 1849 Gvanaryd, Fryele.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

med tanga tobaksbladen. Vore de för-
torra och spröda fuktades de något
med vatten. Skulle bladen använd-
as till beredning av tuggtobak fuk-
tades de mera och packades (bom-
kadass) ihop och fick ligga så
en tid (hur länge minns inte berätt-
aren) varefter man modde ihop
tobaksbladen i stänger eller rullar.
Röktobaken fick man på så sätt
att man med en sax klippte runda
bladen i så små bitar som möjligt.
På torpet Smedstorp under Kärbyholms
gård i Fryele socken bodde ännu på

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6856:9.
Landskap: Småland Upptecknat av: Fingel Johansson
Härad: Ästbo Adress: Begget Gjöckra Värnamo
Socken: Fryele Berättat av: Kristina Johansson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1849 i Gvanarys Fryele

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

1870 talet en Toyare som regelbundet
varje år sådde Tobaksfrö, satte ut
plantor, skördade och beredde Tobak
för avsalu i mindre skala till
ortsbefolkningen. Meddelarens fader
rökte flitigt Tobak vid denna
tid, han kunde förbruka 18-20
starka cigarrer pr. dag och så
skulle han försöka röka den
"hornatobak" som såldes på
Smedstors pramställe och inköpte
lite "kardus" som röktoaken
vanl. benämndes, av Anders.
Tobaken var emellertid så stark

Skriv endast på denna sida!

M. 6856:10.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

10

att han inte kunde använda den.
En bonde från Hisinge i Fryele s:n
brukade köpa sitt årsbehov av
tuggtobak (= 1 pund.) av "Anders på
Smedstorp". Tobaksodling i så stor
skala att särskilda torphögar
kunde behövas förekom inte
inom orten. Någon snusbe-
redning fanns inte heller före-
kommit inom orten.
Cigarrer voro kända i orten på
1860-talet men det var endast
s. k. fina herrar som rökte cigarr.
Allmogemännen rökte pipa,
vanl. s. k. långpipa. Piphuvudet
var av sjöskum med silverbeslag
skaft av trä med munstycke av

horn. Man hade också pipor med korta skaft vilka ju voro litet lätthanterligare än långpiporna t.ex. om man skulle röka under arbetet. Dessutom fanns i affärerna korta lerpipor att köpa till ett pris av 3-4 skilling pr. styck. Vid stora kalas t.ex. vid bröllop, begravningar eller vid julkalas var det vanligt att man inköpte några paket "Kardus" och ett par dusin lerpipor till rökverk åt gästerna.

Långpiporna vars skaft kunde vara ända till 80 cm. långa voro förhållandevis de mera förnämna "härvallesgubbarna", lerpiporna åt

4.6856:12.
Torpare, backstugusittare och
drängar. Långpiparna förde
gubbarna med sig till markt-
nader, och t.o.m. då de gick
till kyrkan om söndagarna
hade de långpiparna hängande
i ett band eller snöre över ena
axeln säges det. Kvinnorna brukade
i regel inte bruka tobak i någon
form. Fanns det i något enstaka
fall någon kvinna inom
orten som rökte eller rusede
så ansågs detta som en oerhörd
"scheckan", och om en pojke
höjade röka före 20-årsåldern
så ansågs han vara för tidigt
ute. Hemmets förråd av rökpipor
förvarades då de inte användes

stående på en här för särskilt konstruerad hylla, piphyllan som kunde vara så stor att den kunde rymma ända till 20-talet pipor av varierande former och storlekar.

En hört stoppas och tjänstgör till påtänd pipa var en den allra hederligaste och mest kärkomna välfägnad man hade att bjuda sina manliga gäster, för en mansålder tillbaka.

Tändstickor voro okända vid denna tid och på grund av det långa skapet hade det varit omöjligt att själv med tändsticka lända pipan, men med långa "spinnästekä" gick det ju. Men det varl. påtändningsmaterialet

för långpipan var "fidäböss änn" vilken utgjordes av en lång smal, av styvt papper genom en viss meduridning sammansvikt tångest. På piphyllan var vant. en liten låda i vilken man förvarade "kardus" rensare för pipor, samt ett förråd av fidebussar. De funnos som bestodo sig med ett särskilt "möbel"-tobakschattull som man satte fram på bordetkring vilket man satt och rökte i schattullet förvarades Tobak, fidebussar och piprensare.

Sturvändningen av snus var olika. Lomliga snusade genom näsan, och detta kallades "snusa

inäsam. Lade man in en nyssa
snus mellan läppen och tänder
sades det att man "ät snus" eller
"toggadä" snus. Snusdosorna voro
av horn, näver, trä, tenn eller mäss-
ing. Horn- och näverdosorna
voru vanligast. Snuset förvarades
för att inte torka och minska
i styrka, i en flaska: "snusspö-
tällänn". För en mansålder och
ännu längre tillbaka i tiden till-
skrefs bruket av Tobak välgörande
egenskaper. Det var särskilt magen
som man trodde hade gott av
snusandet. För "magens uppkärvande"
var det bra att "toggä" eller
äta snus påstodo de gamle.
Även djur som genom att förtära

Daggigt gräs och fått Trumjuka
brukade man kureras genom
att geva dem in röktoбак.

Tobaksland för undantagspark
har man inte hört talas om
men i äldre undantagskontrakt
förekommer stundom en bestäm-
melse om "fri smus och lavendes
om söndagarna".

Den som blivit van att använda
Tobak i någon form har värt
att upphöra därmed. Så har med-
delaren hört talas om personer
som varit flitiga Tobakspör-
brukare, vilka sedan de upph-
hört härmed blivit sjuka, blinda

pått Lungsot, kräfta i magen m. fl.
krämpor. Säkertligen är detta rent
nonsens. Meddelarens fader Oug. Johans-
son född 1849 började röka då han
var i 18-19-års åldern. Senare började
han använda mus och höll på
därmed till år 1910, då han upphörde
med allt Tobaksbruk och han mådde
bara bra av att han avhöll
sig från Tobaksbruket, han levde
till 1937, avled den 17-8 det året och
då närmare 88 år gammal.

Orsaknaden av Tobak och mus
under första världskriget 1914-1918
medförde nog stora försakelser för
den som var Tobaksförbrukare
men man hörde inte talas om

M. 6856:18
att någon tog skada till sin
kropp genom denna försäkelse.
Tobakssurrogat är hästhor, köis-
bärsblad, och man har t.o.m.
hört sägas att potatisblast duger
att röka. Gammallt ordspråk om
Tobak "Kämn på däm Tobaken."
Lusnäsdukarna voro ganska
stora, och värdes vant. av gamla
fattiga gummor som gingo omkring
i bygden och försålde dem.
Dessa näsdukar voro av kulört
färg vant. bruna detta för att
de som man uttryckte sig skulle
"hålla må" musets färg.